

Gröna Drömmar

Om ekoturism på Kuba

Text & foto Erika Lundén

Kuba år 2013. Landets ekonomi genomgår stora förändringar och många nya lagar införs. Det märks. Inte minst på alla smarestauranger och kaféer som poppat upp på gatorna, det fullkomligt myllrar av småföretag. Också turistsektorn påverkas och det ligger en förväntan i luften på nya finansieringsmöjligheter genom ny lagstiftning. Turismen kan finansiera restaurering av den byggda miljön, likväl som naturen, berättar en kvinna i en lokal förening som jag träffade under min resa genom landet. Hon håller på att förbereda turistturer i sitt samhälle och i naturområdet intill. Hon hoppas att med hjälp av intäkterna kunna återställa förorenad natur och hotat djurliv vid bukten där hon bor.

Nya lagar har gjort det möjligt att starta kooperativ också inom andra sektorer än jordbruk. Maritza berättar att organisationen hon arbetar för nu också har startat ett kooperativ, vilket ger dem större ekonomisk frihet. Snart kommer dessutom naturområdet intill att förklaras vara naturreservat, och det öppnar möjligheter att utveckla ekoturism i Cojímars, som orten heter, ett kustsamhälle strax utanför Havanna.

Hemingways fiskehamn

I början av 1900-talet var den lilla staden en populär badort, idag är den mest känd för att det var här Hemingway hade sin båt. Maritza är en av flera eldsjälar jag träffade under resan. Hon har genom att knyta samman flera aktörer skapat en stark lokalorganisation – PROA - med bred kompetens och flera spännande projekt på gång. Är ni intresserade av att besöka Cojímars och Maritzas många lokala utvecklingsprojekt ordnar AMISTUR, ICAP:s reseagentur, dagsturer dit. ICAP, Kubanska Institutet för vänskap med folken, är den organisation som samarbetar med världens alla solidaritetsföreningar med Kuba och som bland annat organiserar internationella brigader på Kuba, däribland Nordiska Brigaden.

Erika Lundén har precis tagit arkitektexamen på Chalmers i Göteborg, där hon studerade masterinriktningen Design for Sustainable Development, Utformning för hållbar utveckling. Hösten 2013 bedrev hon fältstudier på Kuba under tre månader som en del av sitt examensarbete inom hållbar utveckling och ekoturism.

Så vad är då ekoturism på Kuba idag?

Min avsikt med fältstudierna var att ta reda på vad det finns för ekoturism på Kuba, vad ekoturism innebär i det kubanska sammanhanget, och hur man kan knyta Kuba mångas bedrifter inom temat hållbar utveckling till turismen på ön. Jag tillbringade de första sex veckorna på resan till att göra studiebesök både i Havanna och utanför, och att intervjua olika personer, verksamma inom turistsektorn, men också inom föreningar, kooperativ och olika statliga organ.

Den kubanska varianten av ekoturism är idag naturturism – turism i närhet till naturen, med utflykter i det gröna och fågelskådning till exempel. Naturturism handlar om att kombinera utflykter och rekreation i naturen med utbildning. Jag träffade en turguide i Havanna som arbetar för en utflyktsagentur vid namn Cuban Adventures. De kallar sin turism för ansvarsfull turism, och förklarade att de rörde sig om att hålla grupperna små samt informera deltagarna om ett ansvarsfullt uppträdande. Med Cuban Adventures kan du boka utflykter och/eller rundresor över hela Kuba. Det finns destinationer i de lummiga östra

Maritza visar Cojímars ekologiska biltvätt.

delarna av Kuba omkring Santiago de Cuba och i alla tre bergstrakter – Cordillera de Guaniguanico (Sierra de los Organos, Sierra del Rosario), Grupo Guamuaya (Sierra de Trinidad, Sierra de Escambray), Sierra Maestra (Sierra Maestra, Sierra Cristal, Sierra de Nipe).

Du kan även boka utflyktspaket via den kubanska reseagenturen Ecotur, specialiserad på ekoturism. På Infoturs många kontor i Havanna kan de även om de själva inte är några specialister på just ekoturism, bistå med lättare broschyrmaterial. Och glöm inte att använda begreppet Turismo de Naturaleza/Nature Tourism när du ber om information om ekoturism, eftersom begreppet ekoturism ännu inte är så etablerat på Kuba.

som i stadsmiljö. Du kan bo på "Fincas" - lantgårdar - och prova på att bo hemma hos kubanska familjer i en lantlig miljö. Det är en alternativ form som du även hittar i naturturismbroshyerna. Samma fenomen förekommer också i stadsmiljö: i Havanna kan du hyra rum hemma hos familjer i så kallade Casas Particulares (privata bostäder), ett bra sätt att lära känna kulturen och skaffa sig vänner för livet.

Permakultur räddar mänskligheten

För den som är intresserad av organisk stadsodling rekommenderar jag att besöka Organopónico Vivero Alamar, i Havanna, beläget på andra sidan naturområdet

Oxar fick ersätta traktorerna när Sovjetunionen kollapsade och Ryssland avbröt all handel med Kuba som blev utan olja och reservdelar. Sen blev de kvar som ett bestående inslag i de ekologiska jordbruket. Här på OVA i Alamar.

Inte bara naturturism

Ekoturism i sig kan innebära mycket mer än naturturism. Det finns många olika namn för alternativ till konventionell turism, där det utmärkande brukar vara småskalighet i kontrast till den konventionella turismens storskalighet, och fokus på liten påverkan på naturen, icke-konsumtion, och att turismen skall medföra något positivt för det lokalsamhället.

Ekoturism kan handla om att bidra till bevarandeprogram för naturområden, som i fallet Cojimar, men också restaurering av den byggda miljön som i Gamla Havanna, och den kan utspela sig på landsbygden, likaväl

vid Cojimar. OVA är Havannas största organiska jordbruk. Hit vallfärdar årligen många internationella grupper för att lära av det framgångsrika kubanska exemplet inom permakultur och organisk stadsodling. OVA är liksom Cojimar intresserade av att utveckla ekoturism i det blivande naturreservatet.

Jag träffar Medardo, en ledande agronom, som arbetar där. Han ger mig ett par plastpåsar att sätta på fötterna (jag kom dit i vita flip-flops) och guidar mig sedan runt odlingslandskapet. Vi promenerar, pratar och smakar om vart annat. Medardo berättar om sina gröna drömmar, om hur permakultur kan rädda mänskligheten. Det handlar om
forts sid 14

Hela storfamiljen på picknick i El Bosque, också för att offra till gudarna med en religiös ritual vid Almendaresfloden.

forts från sid 13

systemtänk och samexistens med naturen, säger han, innan vi säger adjö och han förser mig med ett knippa mynta till kvällens mojitos (jag hade berättat att det vankades kalas på kvällen hemma i huset där jag bodde). Det går att gå in där och knacka på, och chansa på att få gå runt med någon men de har ju arbete att sköta och tar emot många besök, så säkrast är att boka ett besök via någon ekoturismagentur.

Vi beger oss till bergstrakterna.

I de vackra Escambraybergen, en utflykt som du lätt kan kombinera med ett besök till en av mina favoritstäder – Cienfuegos - där du hittar byn El Jobero. Det lilla teatersällskapet Los Elementos (elementen) sysslar med interaktiv teater i naturen. De har byggt en amfiteater i den djungelliknande terrängen, där de framför socialt medvetna pjäser. De vill genom sina pjäser skapa eftertanke, liksom miljömedvetenhet. När jag besökte gruppen höll de på att förbereda en ny pjäs, jag fick därför inte se deras föreställning, men jag har hört att det skall vara en spektakulär upplevelse. Gruppen hade lämnat in ansökan om att bli ekoturismattraktion och godkänns deras ansökan, vilket jag hoppas på, kommer deras paket El Jobero Verde att omnämnas i Lonely Planet, vilket skulle innebära en välkommen publicitet och inkomst för gruppen.

Storbavannas Stadspark

Också i stadsmiljö finns grönområden som kan attrahera ekoturister. I stadsdelen Playa, i Havanna, hittar du en park vid namn Parque Almendares, även kallad "El Bosque" - skogen. El Bosque är liksom naturområdet intill

Cojímar, på väg att förklaras naturreservat. Här finns unik växtlighet – träd med gröna slöjor ramar in stigen du går på, och intill flyter floden Almendares. Här och var ser du kubanska familjer utföra religiösa ritualer. Platsen är helig i afrokubansk religion och det är inte svårt att förstå varför. Det är något magiskt över det sagolika landskapet. Parken är redan en etablerad turistattraktion. Förhoppningsvis leder naturreservatstatusen till ett bättre miljöskydd, för att kontrollera den nedskräpning som besökare för med sig idag.

Las Terrazas

På Kuba fanns när jag var där i höstas endast ett hotell som kallade sig ekohotell, och det är Hotel Moka i Las Terrazas i Pinar del Rio. Hotel Moka har tagit in naturen i arkitekturen, med trädstammar som bryter igenom hotellkonstruktionen på sina ställen. Där har en gång funnits solceller på taket, men de är borttagna idag. Hotel Moka och Las Terrazas började på 60-talet som ett återplanteringsprojekt med såväl ekologiska som sociala ambitioner. Bönder som tidigare levte av skogsavverkning och kolproduktion, erbjöds ny bostad och sociala förmåner – skola, sjukstuga, butik - genom att arbeta med skogsåterplantering i det samhälle som byggdes upp. Ett socialt och ekologiskt pilotprojekt, som senare har kommit att utvecklas till en ekoturismdestination, med utflykter och aktiviteter i de vackra omgivningarna. Området utsågs av Unesco till biologiskt världsarv 1984 på grund av den unika, lyckade återplanteringsmetoden för att återställa den ursprungliga biologiska mångfalden i ett 25 000 hektar stor kalhygge från tiden före 1959.

forts sid 15

forts från sid 14

Människorna

Förutom den rika floran av inspirerande exempel, var människorna jag kom i kontakt med under resan helt fantastiska: vänliga, ödmjuka och generösa, både med sig själva och sin tid. Det är mötena med dessa människor som berörde mig mest under min resa. Kubanerna är ett fantastiskt folk, prestigelösa, varma och generösa, och du får alltid samma bemötande oavsett om det rör sig om en ny bekantskap i grannskapet, eller en representant på regeringsnivå. Det var en mycket givande upplevelse att bedriva fältstudier på Kuba som en del av mitt examensarbete, och en erfarenhet som jag sällan kommer att glömma. På återseende kära Kuba.

Vy över skogsarbetarbyn Las Terrazas